

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาของการศึกษาวิจัย

ในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งที่มีความสำคัญและไม่อาจหลีกเลี่ยงได้คือการตีความกฎหมาย จากการศึกษาเรื่องการศึกษาความหมายโดยทั่วไปพบว่า การตีความกฎหมายมีรูปแบบและวิธีการที่วิวัฒนาการมาเป็นลำดับทำนองเกี่ยวกับการพัฒนาการของเนื้อหากฎหมาย ทั้งนี้เนื่องมาจากความต้องการในการพัฒนากฎหมายให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคม จากการศึกษาในลักษณะกว้าง ๆ อาจแบ่งชั้นของแนวความคิดในการตีความกฎหมายได้ 3 ชั้นด้วยกันคือ

- (1) การตีความโดยยึดมั่นในตัวอักษรที่บัญญัติเป็นกฎหมาย (The literal stage)
- (2) การตีความตัวอักษรที่บัญญัติเป็นกฎหมายโดยพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของผู้ร่าง (The logical stage)
- (3) การตีความตัวบทกฎหมายโดยพิจารณาถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมในขณะที่ยังบังคับใช้กฎหมายนั้น (The positive stage)

แนวความคิดในการตีความกฎหมายโดยทั่วไปที่ได้พัฒนาการมาตามลำดับชั้นดังกล่าวจะมีบทบาทในลักษณะสร้างสรรค์กฎหมายด้วย เพื่อให้กฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรมีชีวิตชีวาไม่ล้าสมัยสามารถใช้ได้ตลอดไป เป็นการพัฒนาหลักเกณฑ์ทางกฎหมายทางหนึ่งนอกเหนือจากการพัฒนาทางการนิติบัญญัติ ทั้งนี้เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายให้มากที่สุด

เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายอาญาซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากกฎหมายอื่น กล่าวคือ เป็นกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกันกฎหมายอาญาก็มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองบุคคลในสังคมนั้นด้วย กฎหมายอาญาจึงเกิดขึ้นเพื่อคุ้มครองและจำกัดสิทธิ

เสรีภาพของบุคคลไปในเวลาเดียวกัน ด้วยลักษณะพิเศษของกฎหมายอาญาดังกล่าวเป็นเหตุให้เกิดหลักพื้นฐานทางกฎหมายอาญาซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า บุคคลจะต้องรับโทษต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ (Nulla poena sine lege) และเมื่อยอมรับว่าในขณะที่สภาพสังคมแปรเปลี่ยนไปการบังคับใช้กฎหมายอาญาก็น่าจะเปลี่ยนแปลงไปให้เหมาะสมกับสภาพสังคมนั้นด้วย จึงเป็นเรื่องที่น่าพิจารณาว่าการตีความเพื่อรับใช้กฎหมายที่พัฒนามาตามลำดับดังกล่าว จะนำมาใช้ในกฎหมายอาญาได้หรือไม่ เพียงใดและหลักการตีความกฎหมายอาญาที่เหมาะสมนั้นควรเป็นอย่างไร นอกจากนี้ในระบบกฎหมายอาญาก็มีแนวคิดเฉพาะที่มีผลให้การตีความกฎหมายอาญาแตกต่างกันออกไป จึงเป็นปัญหาที่น่าศึกษา เช่นกันว่าแนวคิดดังกล่าวมีอะไรบ้างและมีผลให้การตีความกฎหมายอาญาแตกต่างกันได้อย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

เพื่อให้ทราบถึงแนวความคิดในการตีความในแต่ละระบบกฎหมาย ลักษณะของการตีความอันเป็นขบวนการทางความคิดที่สัมพันธ์กับการรับใช้กฎหมาย แนวความคิดในการตีความกฎหมายอาญาในแต่ละระบบกฎหมาย และการตีความในกฎหมายอาญาของไทย เพื่อชี้ให้เห็นว่าการตีความกฎหมายอาญาที่เหมาะสมนั้นควรเป็นประการใด และให้ทราบถึงแนวความคิดที่สำคัญ ๆ ในระบบกฎหมายอาญาที่มีผลต่อการตีความกฎหมายอาญา

1.3 ขอบเขตและวิธีการศึกษาวิจัย

ทำการศึกษาแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) กล่าวคือเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และนำข้อมูลนั้นมาศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มศึกษาจากแนวคิดทางนิติปรัชญาในการตีความกฎหมาย หลักการตีความกฎหมายทั่วไปในระบบกฎหมายสากล ลักษณะของการตีความกฎหมาย หลักและแนวความคิดในการตีความกฎหมายอาญาทั้งในระบบกฎหมายสากลและกฎหมายไทย นอกจากนี้ยังศึกษาถึงแนวความคิดทางทฤษฎีกฎหมายอาญาที่มีผลต่อการตีความเพื่อรับใช้กฎหมายอาญาด้วย อย่างไรก็ดีการศึกษานี้มิได้มุ่งถึงวิธีการตีความบทกฎหมายในลักษณะที่มีรูปธรรมชัดเจนอันเป็นลักษณะเฉพาะเรื่อง แต่การศึกษานี้จะมีขอบเขตเท่าที่เป็นแนวคิดในหลักกว้าง ๆ เท่านั้น

1.4 ทฤษฎีและสมมติฐานในการศึกษาวิจัย

การตีความกฎหมายลายลักษณ์อักษรมีบทบาทในการพัฒนาหลักเกณฑ์ทางกฎหมายอีกทางหนึ่งนอกจากการนิติบัญญัติ การตีความกฎหมายมิได้เป็นแต่เพียงการหาหลักเกณฑ์ที่แน่นอนจากกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น แต่ยังมีส่วนที่เป็นการสร้างสรรค์หลักเกณฑ์ทางกฎหมายขึ้นทางหนึ่งด้วย

ในกฎหมายอาญามีหลักว่า บุคคลจะต้องรับโทษต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การตีความเพื่อให้ได้หลักเกณฑ์ทางกฎหมายมาลงโทษบุคคล จึงต้องห้ามมิให้มีส่วนที่เป็นการสร้างสรรค์หลักเกณฑ์ขึ้นใหม่ การตีความกฎหมายอาญาจึงมีลักษณะที่แตกต่างจากกฎหมายอื่น

โดยเฉพาะในระบบกฎหมายอาญา ทิศนะในความเป็นอิสระของกฎหมายอาญาที่แตกต่างกัน การให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบด้านจิตใจของผู้กระทำความผิดและองค์ประกอบภายนอกยิ่งหย่อนกว่ากัน และการให้ความสำคัญต่อการควบคุมอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลยิ่งหย่อนกว่ากันย่อมมีผลต่อการตีความกฎหมายอาญา

1.5 ลำดับเนื้อหาในงานศึกษาวิจัย

บทที่ 1 เป็นส่วนนำชี้ให้ทราบถึงที่มา แนวทางและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในการศึกษาวิจัย

บทที่ 2 เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตีความกฎหมายโดยทั่วไป แสดงให้ทราบถึงเหตุที่ต้องมีการตีความกฎหมายอื่น เนื่องมาจากลักษณะของภาษาและลักษณะของบทบัญญัติของกฎหมาย วิวัฒนาการของแนวความคิดในการตีความกฎหมายในกลุ่มประเทศ Civil Law และ Common Law ซึ่งมีแนวโน้มในทางยอมรับบทบาทของผู้ตีความในการสร้างสรรค์หลักเกณฑ์ทางกฎหมายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นด้วย แสดงถึงการมองการตีความกฎหมายในอีกแง่หนึ่ง ซึ่งอาจแยกออกเป็นการตีความที่เป็นกรหาหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่แน่นอนจากบทบัญญัติและการสร้างสรรค์หลักเกณฑ์ทางกฎหมายขึ้นใหม่ รวมทั้งปัจจัยที่นำมาพิจารณาในการตีความแต่ละประเภท

บทที่ 3 เป็นส่วนที่เกี่ยวกับหลักและแนวความคิดที่มีผลต่อการตีความกฎหมายอาญาในระบบกฎหมายสากล กล่าวคือแสดงถึงที่มาเนื้อหาของหลักไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย (nulla poena sine lege) และผลที่มีต่อการตีความกฎหมายอาญา หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย (in dubio pro reo) กับการตีความกฎหมายอาญา ทักษะในความเป็นอิสระของกฎหมายอาญาที่ต่างกันไป การให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบด้านจิตใจของผู้กระทำความผิด และองค์ประกอบภายนอกยิ่งหย่อนกว่ากัน และการให้ความสำคัญต่อการควบคุมอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลยิ่งหย่อนกว่ากัน ที่มีผลต่อการตีความกฎหมายอาญา

บทที่ 4 เป็นส่วนที่นำทฤษฎีและสมมติฐาน ในระบบกฎหมายอาญาสากลที่กล่าวถึงในบทที่ 3 มาวิเคราะห์ตามข้อมูลที่ปรากฏในระบบกฎหมายอาญาของไทยตามลำดับ เพื่อยืนยันทฤษฎีและสมมติฐานดังกล่าว อนึ่งในการศึกษาวิจัยนี้ข้อมูลอันหนึ่ง ๆ อาจใช้ในการพิสูจน์สมมติฐานที่ต่างกันได้ ฉะนั้นตัวอย่างการตีความกฎหมายอันเดียวกัน ถ้ามองจากสมมติฐานคนละอย่างย่อมอธิบายการตีความกฎหมายนั้นได้แตกต่างกัน

บทที่ 5 เป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบแนวคิดในการตีความกฎหมายทั่วไปในแต่ละระบบกฎหมาย
2. ทราบถึงลักษณะของการตีความกฎหมาย
3. ทราบหลักเกณฑ์ในการตีความกฎหมายอาญาว่ามีอยู่อย่างไร แตกอย่างกับการตีความกฎหมายอื่นอย่างไรหรือไม่
4. ทราบว่าหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย (in dubio pro reo) เป็นหลักในเรื่องการตีความกฎหมายอาญาหรือไม่ กล่าวคือ การตีความกฎหมายอาญาจะอ้างความสงสัยในตัวบทแล้วตีความให้เป็นคุณแก่จำเลยได้หรือไม่
5. ทราบว่าแนวความคิดในการตีความกฎหมายที่พัฒนามาตามลำดับจะนำมาใช้ในกฎหมายอาญาได้เพียงใดหรืออีกนัยหนึ่งผู้ตีความจะมีบทบาทในการสร้างสรรค์หลักเกณฑ์ทางกฎหมายอาญาได้เพียงใด

6. ทราบแนวความคิดที่สำคัญ ๆ ในระบบกฎหมายอาญาที่มีผลกระทบต่อการศึกษา
กฎหมายอาญา
7. ทราบถึงปัจจัยที่สำคัญ ๆ ที่ผู้ศึกษาต้องคำนึงถึงในการศึกษากฎหมายอาญา

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย